

Τὸ ταξίδι τοῦ John Covel: *ως Ἀρμένιοι* 23 1675

τὸν υἱὸν τοῦ ἵνα φέρεται καλλίτερον. Ἐκεῖνος ἄνευ περαιτέρω θαυρόβου ἀπέστειλε καὶ ἀπεκεφάλισε τὸν υἱὸν τοῦ καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀπέστειλε δῶρον εἰς τὸν Μέγαν Κύριον, ὅστις ἀμείβων τὴν αὐστηράν του κυβερνήσιν ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο, ἐχάρισεν εἰς αὐτὸν ὅλα τὰ κτήματα τοῦ υἱοῦ τοῦ (ἅτινα ἄλλως περιέρχονται εἰς τὸν Μέγαν Κύριον). Μὲ τὰ κτήματα αὐτὰ ἴδρυνε διάφορα ὥραϊα κτίρια, ὧν τὸ χάνι αὐτὸ καὶ τὸ Δξαμίον δὲν εἶναι τὰ τελευταῖα.

Εἰς τὴν Δυτικὴν πλευρὰν τῆς πόλεως (τὴν ὁποῖαν διήλθομεν τὴν ἐπομένην ἡμέραν) ὄρει εἰς μικρὸς ποταμὸς, ἐφ' οὗ εὗρηται εἰς Τουρκικὸς μύλος, γυρίζων 3 ζεύγη πετρῶν (ἐκαστος μύλος ἀλέθει 10 κοιλὰ ἢ κοφίνια σίτου εἰς 12 ὥρας) καὶ ὁμῶς τὸ ὕδωρ ἐκεῖ δὲν εἶναι τόσον εὐρὺ καὶ ἡδυνάμην εὐκόλως νὰ ὑπερπηδήσω αὐτό. Ἕλληνες εἶναι οἱ διαχειρισταὶ τοῦ μύλου ὅστις ἀνήκει εἰς τὸ *Ἀγία Βαλή*, μικρὰν πόλιν (περὶ ἧς εὐθὺς ἀμέσως). Πλησίον ἀκριβῶς τῆς πόλεως ἐκείνης εἶναι ἐν κεραμοποιεῖον ὅπερ διαχειρίζονται ἄλλοι Ἕλληνες ἐκ τοῦ αὐτοῦ χωρίου. Καίτοι τὸ ἔδαφος καθ' ὅλον τὸν δρόμον μέχρις ἐδῶ εἶναι μακρὸν, ἀποκλῶδες καὶ βαλτῶδες, ἐδῶ ὑπάρχει τόσον καλὴ φυσικὴ ἀνάμειξις ἁμμου, ὥστε νὰ κάμνη ἐξαιρετικούς κεράμους. Ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ ὅταν ἐξέλθωμεθα τῆς πόλεως, ὑπάρχει μία γέφυρα ἐκ τεσσάρων τόξων, μακρὰ ἐν συνόλῳ 146 βημάτων. Δὲν ὑπάρχει διόλου ὄρεμα κατὰ τὸ ἄνω, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ πόλις κεῖται ἐπὶ ἐνὸς εἶδους τήγανισι (τ. ἔ. ὀμακοῦ ἔδαφους σιμῆ). Μετὰ τοῦ κατ' ἀνάγκην τὸν χειμῶνα θὰ εἶναι μέγα τὸ ὄρεμα. Ὁ λίθος μὲ τὸν ὁποῖον εἶναι ὠκοδομημένη ἡ γέφυρα αὕτη εἶναι τοιοῦτο πορῶδες εἶδος σκληροῦ (Pumex—ἀσβεστολίθου (:) ὁποῖον οὐδέποτε εἶδον. Μοὶ ἐφάνη ὅτι ἦτο κατεσκευασμένος ἐκ πηλοῦ καὶ κόκκων ἄμμου, ὅστις πλαττόμενος κατόπι δύναται νὰ γεννᾷ τοὺς βολβοὺς ἐκείνους. Πρὸς τὸ κάτω μέρος τοῦ ποταμοῦ ὑπάρχει μικρὰ πόλις καλουμένη Muctary. Ἡ πόλις αὕτη δηλονότι τὸ Μπουργὰς ἦτο ἀναμφιβόλως ἡ ἀρχαία Bergula, ὁ ποταμὸς αὐτὸς ὁ Μέλας ποταμὸς.

Μαΐου 8 πρὸς τὸ Μπομπάσς-Κιοϊ (Bobbas-cui)

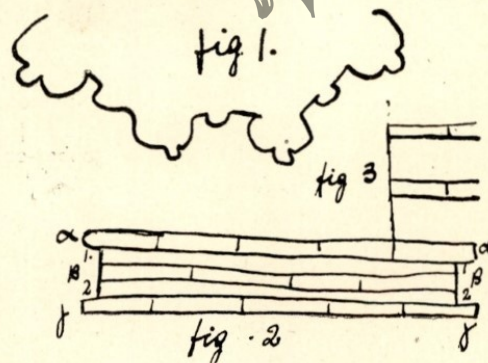
4 1]2 ὥραι μίλια 13

Ἐν μίλιον ἀπὸ τοῦ Μπουργὰς ἱστάμενοι ἐπὶ μικροῦ λόφου πρὸς τὰ ἀριστερὰ εἶδομεν τὴν Ἀγία Βαλή, μίαν μικρὰν ἐλληνικὴν πόλιν (ὡς λέγεται), ἀλλὰ πολυάνθρωπον, ὑπαρχουσῶν ἐκεῖ ἐπέκεινα τῶν 400 οἰκογενειῶν. Πολλοὶ τῶν ἀνδρῶν μεταβαίνοντες εἰς ἐργασίαν ἔξω καθ' ὅλην τὴν ἐβδομάδα (ὡς ἐλέχθη προηγουμένως) καὶ ἐπιστρέφοντες τὸ Σάββατον ζῶσι πολὺ καλὰ, διότι εἶναι ἐργατικώτεροι περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἕλληνας, οὓς ποτε συνηντήσαμεν. Ἐξ μίλια μακρὰν τοῦ Μπομπάσς-Κιοϊ (πρόκειται προφανῶς περὶ τοῦ Βαβα-ἔσκι, σημ. Μεταφρ.) διέβημεν ἕνα μι-

Καὶ 22 9/2
r. 175
τοῦ Λαδν
Βαλκανί
Μοναχ
Ανδρέας Τυργαν
αὐτοῦ
1675
"θρα-τσι" ΑΒ
τ. 2 Β. 1935
r. 23-25

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΣΙΑΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

κρὸν ὅρακα καὶ ἐν καὶ ἡμῖσι μίλιον πορρωτέρω ἓνα ἄλλον καὶ εἰς ἴσην ἀπόστασιν ἓνα τρίτον μετὰ γεφύρας, ὅλους σχεδὸν ξηρούς. Οὗτοι συναντώμενοι (ἴσως) ἀποτελοῦν τὸν Ἄψινθον (ἴδε Ortelius Geogr. καὶ ἄλλ.) ἢ μᾶλλον βραχίονας τοῦ Ἀρίσβου. Τὸ Μπομπάς-Κιοῖ ἦτο εὐρεῖα πόλις καὶ ἴσως ἦτο τὸ Bandidizum τοῦ Ἀντωνίνου. Εἰς γέρον Τούρκος ἔλαβεν αὐτὸ παρὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ παρ' αὐτοῦ ὀνομάζεται σήμερον. Διότι βοββά εἶναι τὸ κοινὸν ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ ἀποδίδεται εἰς ἕκαστον γέροντα ἐν κοινῇ ὁμιλίᾳ. Εἶναι τεθαμμένος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ ἁγ. Νικολάου, τὸ μόνον ἀπομένον ἐνταῦθα μνημεῖον ἢ οἰκοδόμημα τῶν Ἑλλήνων. Ἐγινε τόπος προσευχῆς καὶ ἀναγνωρίζεται ὡς μέγας ἅγιος μεταξὺ τοῦ κοινοῦ λαοῦ. Ὅταν εἰσῆλθομεν εἰς αὐτὸν ἵνα ἴδωμεν τὸν τάφον αὐτοῦ συνηντήσαμεν ἓνα ἄλλον γέροντα Τούρκον, ὅστις εἶχε φέρει τρία κηρία καὶ παρέδωκεν αὐτὰ εἰς μίαν γραῖαν γυναῖκα, ἣτις ἐπιμελεῖται τοῦ εὐκτηρίου οἴκου καὶ δεικνύει αὐτὸν εἰς τοὺς ξένους. Εἶπεν ὅτι ἔκαμεν ἐν τάξιμον ἐν στενοχωρίᾳ του, ἵνα κάμῃ τὴν προσφορὰν αὐτὴν. Ἡ γραῖα μᾶς εἶπε· μάλιστα τέκνα μου, ὅταν εὐρίσκεσθε εἰς κτήνη, προσεύχεσθε εἰς τὸν ἅγιον αὐτὸν ἄνθρωπον καὶ αὐτὸς ἀπεισιχόμενος θέλει σᾶς βοηθήσῃ. Ὡς εἶς, ἀδελφαί, εἶπεν ὁ γέρον Τούρκος· ἀπὸ ἀποστατεῖς εἰς μάτην ἁμαρτίας· διότι αὐτὸς ἦτο θνητὸς ἄνθρωπος καὶ ἁμαρτωλὸς, ὡς ἡμεῖς. Γινώσκω αὐτό, ἀνέφερον ἡ γραῖα, ὅτι μόνος ὁ Θεὸς ἐνεργεῖ τὰ πάντα καὶ αὐτὸς (ὁ ἅγιος) ἐνεργεῖ οὐδέν. Ἀλλ' ὁ Θεὸς χαρὶν αὐτοῦ θέλει ταχύτερον ἐπακουσὴν ἡμῶν... καὶ οὕτως ἔληξεν τὸ σημεῖον τοῦτο τοιαύτης θεολογίας. Ὁ ναὸς οὗτος παραμένει ἐντελὴς ἀκέραιος εἰς μικρὸν (ὡς εἶπον ἄνωτέρω, εἰκάσω ὅτι πλείστοι ἄλλοι ὑπάρχοντες) ἀλλὰ πολὺ ὡραῖος, εἰς τὸ αὐτὸ πε-

ρίπου σχέδιον μετὰ τὴν Ἁγίαν Σοφίαν μετὰ ἓνα μέγαν θόλον ἐπὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁ ἐξωτερικὸς τοῖχος εἶναι ὥσαντι ὀδοντωτὸς ἐν τῇ μορφῇ ἣν δεικνύει ἡ εἰκὼν σχ. 1. Τὸ μᾶλλον ἀξιοσημείωτον πρᾶγμα εἶναι, ὅτι

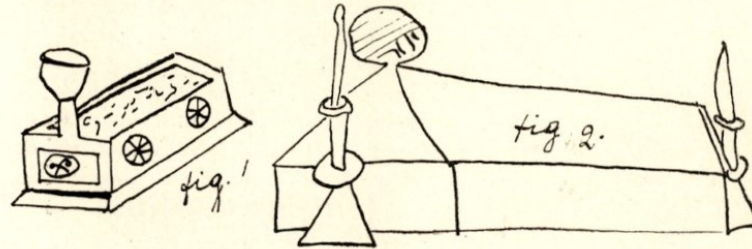

ὅλος ὁ Ναὸς εἶναι κατεσκευασμένος ἐκ πλίνθων ὀπτῶν (τούβλων) $1\frac{1}{2}$ ἴντσας πλάτους, ἀλλὰ κάθε δεύτερος πλίνθος κεῖται ἐντὸς τοῦ τοίχου βραχύτερος ἢ ὁ ἄλλος $1\frac{1}{2}$ περίπου ἴντσας καὶ τὸ διάμεσον διάστημα εἶναι πληρὲς μὲ ἐν πολὺ σκληρὸν ἀσβεστοκονίαμα (signinum) οὕτως ὥστε τὸ ἐξωτερικὸν φαίνεται ὡσανεὶ ὑπῆρχον $4\frac{1}{2}$ ἴντσες κονιάματος μεταξὺ πλίνθου καὶ πλίνθου. Ὁ κύριος λόγος, ὑποθέτω εἶναι ὅτι ἐπειδὴ τὸ κονίαμα εἶναι (νῦν) πολὺ σκληρότερον ἢ ὁ πλίνθος ἔπρεπε νὰ διαρκῇ μακρότερον χρόνον, καθ' ὅσον δὲν κατεστράφη μέχρι σήμερον, ἐνῶ οἱ πλίνθοι ἐφθάρησαν καὶ ἐσάπνησαν. Ὑπόθεσις (ἴδε εἰκὼν 2 προηγ. σελ.) γ ἡ κάτω σειρὰ πλίνθων, β ἡ δευτέρα, α ἡ τρίτη σειρὰ πλίνθων, 1.2 εἶναι τὸ κονίαμα τὸ ὁποῖον εἶναι τεθειμένον μεταξὺ τῶν στρωμάτων τούτων πλίνθων. Τώρα γέμισον τὸ μισοδιάστημα α—γ μὲ κονίαμα καὶ τὸ οἰκοδόμημα θὰ φαίνεται, ὡς ἐν τῇ εἰκόνι σχ. 3. Εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς πόλεως, ὡς εἰσερχόμεθα εἰς αὐτὴν ὅρει εἰς μικρὸς ὥραιος ποταμὸς ἀκριβῶς ὑπὸ τὴν ἐκκλησίαν αὐτὴν καὶ ἔχει λίαν καλῶς ἐκτισμένην λιθίνην γέφυραν, οἷαν εἶδόν ποτε, ἐκ λίαν σκληρῶν λίθων. Εἶναι ἀρκετὰ εὐρεῖα ὥστε νὰ διέρχονται παράλλῳ τρεῖς ἄμαξαι· εἶναι 232 ἰδικοὶ μου πόδες, ἐκτὸς τῶν ἐκατέρωθεν ἀναβάσεων. Ἐχει 6 μικρὰ τόξα εἰς τὸ μέσον καὶ διαφορὰς μικρὰς πύλας ὕδατος εἰς ἐκάστην πλευρὰν. Ὅλοι οἱ λίθοι ἔχουσιν ὡσανεὶ κατὰ ἐνταῦθα διακρίσιναι τὰ τζαμίτων, τὰ ὁποῖα ἐνταῦθα εἶναι τοῖα ἡ τέσσαρα· τὸ ἐν εἶναι λίαν ὥραιον. Ἡ πόλις εἶναι ὥραία εὐρύχωρος πόλις καὶ καθημέραν αὐξάνει. Ὁ Ἱμπραῖμ πασᾶς (νῦν στρατηγὸς τοῦ Τουργικοῦ Στρατοῦ) κατασκευάζει ἐν ὕδραγωγεῖον ἐνταῦθα. Τὰ φρέατα ἀνοίχθησαν ὅχι μακρὰν τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς πόλεως.

Μαΐου 9 Πρὸς τὴν Χάφζαν, 6 ὥραι, μίλια 18.

Μόλις ἐξήλθομεν ὀλίγον τοῦ Βαβὰ-ἔσαῃ ἀριστερὰ ὑπάρχει εἰς ἄλλος μέγας λόφος κατεσκευασμένος. Ὑποθέτω διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, δι' ὃν καὶ ὁ μεταξὺ Καρεστερὰν καὶ Μπουργιάς, ἀλλ' οὔτε τόσον μέγας οὔτε τόσον ὑψηλός. Εἰς τὴν κορυφὴν αὐτοῦ κεῖται νῦν εἰς λίαν μακρὸς Τουργικὸς τάφος. Πρέπει νὰ σᾶς εἴπω ἐνταῦθα τὴν διαφορὰν· πρέπει νὰ γνωρίζητε ὅτι οὗτοι (οἱ Τούρκοι) δὲν θέτουν τίποτε ἐπὶ τῶν νεκρῶν αὐτῶν παρὰ χώμα. Καὶ αἱ πλευραὶ τῶν τάφων αὐτῶν, εἶναι λίθοι καλοὶ, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ τάφου οὐδὲν παρὰ χώμα ἐκτὸς ἐν τοῖς βασιλικαῖς μανσωλείοις ἢ τάφοις μεγάλων ἀνδρῶν. Ἐκεῖ ἐπιθέτουν ἐν κενοτάφιον ἐπὶ τοῦ τάφου καὶ μίαν μεγάλην λυχνίαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν ποδῶν καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν τὸ εἶδος τοῦ καλύμματος, τὸ ὁποῖον ἐφόρει, ἐκ τοῦ ὁποίου διακρίνεται, ἂν ἦτο νομομαθὴς ἢ κάποιος πολιτικὸς ὑπάλληλος ἢ στρατιώτης ἢ γυνὴ κτλ.

Σχεδιάζω μίαν μακρὰν διατριβὴν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, ἀλλ' ἀρ-
κείωσαν τό γε νῦν ταῦτα. Τὸ σχέδ. 1 δεικνύει τὰ κοινὰ μνημεῖα.
Ἐκ τοῦ καλύμματος φαίνεται ὅτι πρόκειται περὶ γυναικός. Τὸ Σχεδ.
2 εἶναι βασιλικὸς τάφος, ὅστις συχνὰ καλύπτεται δι' ὑφάσματος ἐκ
μαύρου βελούδου, ἢ ὑφάσματος χρυσοῦ ἢ ἀργυρο-ὑφασμένου καὶ τὰ

καλύμματα εἰς ἑκατὸν ποικιλιῶν. Τὰ τέκνα τῶν Πριγκήπων ἔχουν
ἐν πτερόν ἐμπεπηγμένον ἐν αὐτῷ. Ὁ ἐνταῦθα τεθαμμένος μέγας
ἀνὴρ ὑπῆρξε μέγας πολεμιστὴς καὶ μέγας ἅγιος. Τὸ ὄνομά του εἶναι
ἄγνωστον, μόνον γενικῶς ἀποκαλοῦν αὐτὸν Amevloarah (ἡγαπη-
μένος τῷ Θεῷ) Σεῖδ (ἅγιος) καὶ Κοστ (προμάχος). 7 μίλια ὁδὸν ἀπὸ
ἀπορριμνῶντα μικρὸν χωρίον καλούμενον Κορφαίσι ἢ Κορφοῦς Κίσι.
1 1)2 μίλιον ἐκεῖθεν διαρχομένη εἰς μικρὸν ὄνακα, ὅστις ἔρρεεν
ἀφθόνως, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν μας ἦτο ξηρός. Ὅταν ἦλθο-
μεν 3 ἢ 4 μίλια μακρὰν τῆς Χαψίας, εἶδομεν τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους
Ροδόπη, ὅπερ κεῖται πέραν τῆς Ἀδριανουπόλεως πρὸς δυσμὰς, ὡς θὰ εἴ-
πωμεν μετὰ ταῦτα. Τὸ ὄνομα τοῦτο γράφεται διαφοροτρόπως, ἀλλὰ προ-
φέρεται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Khavsa, Χαύσα, Χάουσα, Hafsia. Διότι
αὐ ἐν τῇ ἐλληνικῇ προφέρεται νῦν ὡς ἐν ν (σύμφωνον εἰς τὸ averre, av-
arice ar agus). Οἱ Τοῦρκοι προφέρουν αὐτὸ σχεδὸν ὡς τὸ aw. Ἐπειτα τὸ
H εἶναι κατὰ πλεον ἢ δασύ προσεγγίζει μᾶλλον πρὸς ἐν K πρὸ αὐτοῦ καὶ ἐν
τῷ λάργυγι εἶναι whered (ὄχι wharl'd). Τοῦτο σημειῶνω εἰς ὑμᾶς, διότι
εἶναι ὅλως ἐσφαλμένον ἐν Ortelius ὅστις ἔγραψε Capsia. Ὁ Ferrarius
ἐτοποθέτησεν αὐτὴν εἰς τὸ Corpudaenum τοῦ Πτολεμ. Ἡ ἀπόστασις ἀπὸ
τοῦ Μπαμπασεκή ἢ Burtudizum ὡς καὶ ἀπὸ τῆς Ἀδριανουπόλεως συμπί-
πτει πολὺ καλῶς πρὸς τὸ Ostudigum ἐν Ἀντωνίνῳ (itinerar.) καίτοι τίθεται
ἄλλως ἐν Ortelius Ἐδῶ ὑπάρχει ἐν ὡραιότατον Χάνιον, πολὺ ὡραιότερον
ἢ τὸ ἐν Μπουργὰς καὶ ὡσαύτως εἰς θόλος διασχίζει τὴν ὁδὸν καὶ ἐν ὡ-
ραῖον τζαμίον συνέχεται κατὰ τὸν αὐτὸν καὶ ἐκεῖ τρόπον, ἀλλὰ τὰ δύο
τελευταῖα ἐδῶ εἶναι πολὺ κατώτερα ἐκείνων. Ὅλα ἐκτίσθησαν ὑπὸ τοῦ
αὐτοῦ Mahomet Vizier Azem, ὅστις ἔκτισε καὶ τὰ ἐν Μπουργὰς. Ἐν-